

Halime YEŞİL
Öğretmen, Samsun 75. Yıl MTAL, halime_kumru@hotmail.com, Samsun-Türkiye
ORCID: 0000-0002-1746-435X

KÖY ENSTİTÜLERİ ÖNCESİ ÖĞRETMEN YETİŞTİRME KURUMLARI

Özet

Yaşadığımız dünyada eğitim, form değiştirerek de olsa her dönem kendini göstermiştir. Eğitimin önemi ile birlikte kalitesini arttırmak da zaman içerisinde önem arz eden bir konuya dönüşmüştür. Kaliteyi artırırken gerek eğitim görülen binaların fiziksel durumunu iyileştirmek gerekse eğitimi verecek öğretmen kalitesini arttırmak önemli konular arasında kabul edilmiştir. Makalemizde Osmanlı Devleti son dönemlerinden itibaren öğretmen ihtiyacının nasıl karşılandığı Türkiye Cumhuriyeti kurulunca bu sürecin nasıl devam ettiği kaleme alınmıştır. Bu konu ele alınırken her konuda olduğu gibi bu konunun da sosyolojik ekonomik birçok açıdan yansımaları kendisini gösterecektir.

Anahtar Kelime: Darül-muallimin, Dârül-muallimîn-i Kebir, Dârül-muallimât, Köy Muallim Mektepleri, Köy Eğitim Kursları.

TEACHER TRAINING INSTITUTIONS BEFORE VILLAGE INSTITUTES

Abstract

In the World we live in, education has manifested itself in every period by changing its form. Increasing both the importance and quality of education has become an important issue over time. While improving the quality, it has been an important issue both to improve the physical conditions of the buildings where they are trained and to increase the quality of teachers. In this article, the methods of meeting the teacher requirements, starting from the late Ottoman period was examined and how this process was continued after the foundation of the republic of Turkey. While this subject is being examined, its reflections will Show itself in sociological, economic and many other aspects as in every subject.

Key Words: Teacher Training School, Teacher Training High School, Women's Teacher Training School, Village Teacher Training Schools, Village Teacher Training Courses.

1. Giriş

Osmanlı Devleti yükselme dönemi sonrası birçok bozulan kurum ile ilgili sıkıntı yaşamaya başlamıştı. Bu kurumlardan biri de eğitim sistemiydi. Devlet bu sistemi hem bozulan kısımlarıyla ıslah etmeye çalışmak hem de nicelik ve nitelik olarak müderris ihtiyacını karşılayabilmek için bir takım çalışmalar başlatmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda müderris yetiştiren okullar şekil değiştirerek varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Yapılan bu çalışmalar, Köy Enstitülerinin de temelini oluşturarak öğretmen yetiştirmeye farklı bir ivme kazandırılmasında büyük rol oynamıştır.

2. Köy Enstitüleri Öncesi Öğretmen Yetiştirme Kurumları

2.1. Türkiye Cumhuriyeti Kurulduğunda Köylerde Genel Durum

Cumhuriyetin ilk yıllarında 16 milyonun üzerinde olan nüfusun %80'i köyde yaşamıştır (Gökçora, 2003: s.1). Bu kadar büyük bir oranı kapsayan Türk köyleri her konuda son derece geri kalmıştır (Şeren, 2008: s.207).

Cumhuriyetin ilk yıllarında pek çok sorunda olduğu gibi eğitimdeki sıkıntılar da Osmanlı Devleti döneminden bizlere miras kalmıştır (Babahan, 2009: s.204). Dolayısıyla eğitimdeki eksiklikleri giderebilmek “eğitim öğretimi kısa sürede yaygınlaştırmak” hedefine ulaşmak pek mümkün görülmediği gibi üzerinden seneler geçmesine rağmen birçok köye, beldeye okul götürülemediği ve bundan ötürü eğitim hizmeti sunulamadı (Kocabaş, 2010: s.210).

Bu durumun nedenlerine bakıldığında ise; kırsal alanlardaki okulların eğitim kalitesindeki zayıflıklar, şehirden gelen öğretmenlerle kırsal alandaki öğrenciler arasındaki iletişim zayıflığı, ulaşım imkânlarında sıkıntılar ve birçok ailenin çocuğunu okula göndermek yerine tarlada çalıştırmayı tercih etmesi gibi nedenler sayılabilmektedir.

Yine istatistiklere göre, yukarıda rakamlarla belirtildiği gibi birinci dezavantajlı grup kız çocukları olmuştur. Bunun en önemli nedeni, kuşkusuz kalıplaşmış sosyal yargılar ve dinî sebeplere dayanan inanç ve beklentilerdir. Kız-erkek açısından oran farklılığı bir tek Alevi köylerinde oldukça azalmaktadır.

Eğitim hizmetinden istifade etme açısından dezavantajlı durumda olan bir diğer sosyal grup ise, Doğu kesimlerinde varlığını sürdüren genç nüfus olmuştur. Bu durumun oluşmasında Osmanlı İmparatorluğu döneminde açılan okulların çoğunun Batı vilayetlerinde olmasının etkisi büyüktür. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, Batı ile Doğu bölgeleri arasında okuma-yazma oranı açısından büyük farklılıklar kendisini göstermiştir (Babahan, 2009: s. 204,205)

Neticede 1930 – 1940 yılları arasında eğitim öğretim alanında varılan nokta, Atatürk'ün beklediği hedeflerin altında kalmıştır. Bu yüzden de eğitimin yaygın ve başarılı bir duruma getirilmesi ancak Cumhuriyetin 10. yılından itibaren mümkün olabilmektedir (Şeren, 2008: s.222).

2.2. Köy Enstitüleri Kurulmadan Önceki Eğitim Kurumları

Türk eğitim tarihinde “Köy Enstitüleri Hareketi” olarak bilinen köylerde yaşayan insanlardan, köye uygun öğretmen yetiştirerek toplum kalkınmasını köylerden başlatmayı amaç edinen fikirlerin geçmişi, II. Meşrutiyet dönemine kadar gitmektedir.

Tanzimatçılar, 1839 yılından 1945 yılına kadar, eğitim konusunda önemli bir çalışmada bulunmamışlardır. Padişah Abdülmecit 1845 senesinde “Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye”de okutmuş olduğu fermanında, milletin cehaletinden ve bu cehaletin ortadan kalkması için yeterli önlemlerin alınmadığından duyduğunu üzüntü belirtmiştir (Başar, 2004: s.41)

1848 yılında ise “Darülmualimin” isminde İstanbul rüştiyelerine öğretmen yetiştirmek için öğretmen okulu açılmıştır (Ekinci, 1967: s.78-79). Ayrıca; Padişahların konuya eğilmesiyle birlikte bu dönem, Osmanlı Devleti'nin, Batı dünyasına karşı gerileme sebeplerinin sorgulandığı ve çözümler üretilmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur (Akdemir, 2013: s.17).

1869 Maârif-i Umumiye Nizamnâmesiyle bir taraftan kız okullarına öğretmen yetiştirecek bir Dârülmuallimât kurulması, diğer taraftan da daha nitelikli öğretmenler yetiştirilmek üzere bir Dârülmuallimîn-i Kebir'in açılması hükme bağlanmıştır (Öztürk, 1998: s.21).

II. Meşrutiyet döneminde, Türk eğitim sistemi içinde öğretmen yetiştirme hususunda en çok fikrin üretildiği dönemlerden birisidir. Dönem başında oluşan özgürleşme ve sorunlar konusunda fikirlerin açıkça ortaya konmasıyla öğretmenlik sorunu hakkında da çokça düşünce ifade edilmiştir (Arıbaş, 2008: s.170).

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra bu düşünceler çerçevesinde; İptidaiye şubesi Dârülmuallimîn-i Âliye'den ayrılarak “Dârülmuallimîn-i İptidaiye” adı altında bağımsız bir okul haline gelmiştir (Öztürk, 1998: s.22).

Satı Bey'in bu çalışmaları, ilköğretime öğretmen yetiştirme faaliyetlerinin devamı olarak görülmüştür. Satı Bey, muallim mekteplerinin süresini iki yıldan üç yıla çıkarmış, program ve müfredatta mühim değişiklikler yapmış; özellikle resim ve elişleri derslerini, öğretim ve eğitimdeki önemine inanarak programa eklemiştir (Koçer, 1967: s.52).

Ahmet Tevfik isminde bir öğretmen, köye uygun bir eğitim sistemi ihtiyacından söz eden ilk kişi olmuştur. Ahmet Tevfik, 1912 Ocak ayında Üsküp Dârümuallimî'nin çıkardığı "Yeni Mektep" dergisinde "Dârümuallimînler-Çiftlik Mektepleri" başlıklı bir makale yayınlamıştır. Bu yazısında Dârümuallimînler, kırsal yerlerde ve bu yerlerin civarında kurulacak "Çiftlik Mektepleri" içinde açılmalıdır, böylece öğretmenlik yeteneğini kazanmış muallim çiftçiler yetişmiş olacaktır, görüşünü savunmuştur (Karadağ, 2002: s.1506).

Yine Kastamonu Mebusu İsmail Mahir Efendi; Osmanlı Mebuslar Meclisinde, 1914 senesinde yaptığı konuşmada; memlekette 70 tane sancak olduğunu, böylece memleketi 70 eğitim bölgesine ayırmak gerektiğini ve her sancağın devlet çiftliği olan bir yerinde, bir kız ve bir erkek öğrenci alınarak yatılı okullarda okutulmasının doğru olacağını ifade etmiştir. İşte daha sonra gerçekleştirilen köy eğitimleri ve köy enstitüleri, İsmail Mahir Efendi'nin bu görüşlerinin neredeyse uygulamaya geçmiş halidir (Başgöz, 1995: s.42-43). İsmail Hakkı Baltacıoğlu da "Maarifte Bir Siyaset" adlı incelemesinde İsmail Mahir Efendi ile aynı görüşü paylaşarak, köylere gidecek öğretmenlerin köyün şartlarına uygun şekilde yetiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

1919 senesinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde başlayan Millî mücadele döneminin ilk zamanlarında, düşman işgaline uğrayan bölgelerdeki Dârü-muallimâtların büyük bölümü işgalciler tarafından kapatılmış ve bunlara ait binalar, farklı amaçlar için kullanılmaya başlanmıştır. Faaliyette kalmayı başaran okullarda ise, eğitim ve öğretim büyük oranda işgalci devletlerin güdümüne girmiştir. Öte yandan, TBMM Hükümeti'nin kontrolünde bulunan bölgelerdeki öğretmen okullarının birçoğu ise kapatılmıştır. Bu durumun oluşmasındaki en büyük sebep ise ekonomi olmuştur. Açık kalabilmeyi başaran öğretmen okulu sayısı 14 olup, öğrenci sayısı 900 civarı öğrenciyi ancak bulmuştur. Buralarda gerek fiziki koşullar gerekse eğitim öğretim ortamı hiç de iç açıcı olmamıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen olumlu gelişmeler de gerçekleşmiştir. Pek çok liva ve vilâyet merkezinde yeni öğretmen okullarının açılması için büyük fedakârlıklar gösterilmiş, 1923'te ülkedeki öğretmen okulu sayısı 37'e ulaşmıştır (Öztürk, 1998: s.49).

Sayıları artan lakin öğrencileri az ve eğitim öğretimi yetersiz olan bu okulların sayıları azaltılarak öğrenci sayısı ve öğretimin niteliği arttırmaya çalışılmıştır. Fakat köy enstitüleri kurulana kadar ilk öğretmen okullarıyla öğretmen yetişmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. O yıllarda, öğretmen okullarına yönelik bir eleştiri de "nazarî derslere" fazla önem verilerek, meslek derslerine ve "ameli çalışmalara" gerekli titizliğin gösterilmemesi olmuştur (Akyüz, 1999: s.329-330). Bu duruma ek olarak; millî mücadele döneminde, ülkedeki öğretmen açığının hat safhaya ulaşması, öğretmen okullarına verilen önemi arttırmıştır. Bu durumun en önemli göstergelerinden biri de bu okullarda olan mezuniyet törenlerine duyulan ilgi olmuştur (Öztürk, 1998, s.49).

2.3. Köy Enstitüleri Kuruluş Süreci

Cumhuriyet döneminde ise, eğitim alanında yenilik yapabilmek amacıyla Amerikalı eğitimci Dewey, Alman eğitimci Kühne gibi birçok yabancı uzmanın Türkiye'ye davet edildiği ve bunların yaptıkları araştırmalar ile ilgili raporlar sundukları görülmüştür (Aysal, 2005: s.268). Amerikalı eğitimci John Dewey vermiş olduğu raporda, çeşitli öğretmen okullarının açılmasını ve her öğretmen okulunun kendine özgü derslerinin bulunmasını aktarmış devamında köy okullarının programının genel olarak diğer ilkokulların programından ayrı olarak ele alınması ya da bu okullara yalnızca genel programın uygulanmasının sakıncalarına açıklık getirmeye çalışmıştır. Prof. Kühne de raporunda, köy enstitülerinin biçimlenmesine katkı sağlayan unsurlardan bahsederek, ilköğretim programlarında pratik bilgilerin yer almasının yanında, köy öğretmen okullarına yetenekli köy çocuklarının seçilmesinin önemini anlatmıştır (Ekinci, 1967: s.93-94).

Bu konuda yerli uzmanlar tarafından ortaya atılmış görüşler de mevcuttur, hatta bu konuyla ilgili bazı uygulamalara bile girişilmiştir.

Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın yaşandığı ilk yıllarda bile, ülkeyi çağdaş medeniyete kavuşturacak Milli Eğitim sistem ve kurumlarını araştırmaya başlamıştır (Aysal, 2005: s.268). Bu konuyu Atatürk, iki yönüyle ele almıştır. Birincisinde; yetiştirilen öğretmenin köyü cehaletten kurtaracak tipte olması, ikincisinde ise bu öğretmenlerin yeterli sayıda olması istenmiştir (Koçer, 1967: s.581).

Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın en sıkıntılı zamanlarında, 16 Temmuz 1921'de, Ankara'da Maarif Kongresi'nin (Millî Eğitim Şûrası) toplanması bu durumun kanıtı olmuştur (Aysal, 2005: s.268). Bu kongrede 250'den fazla kadın ile erkek öğretmen bir araya getirilmiştir. Atatürk bu kongreyi, cephedeki mücadeleden gelerek açmış ve burada çok önemli bir açılış konuşması yapmıştır (Kaplukan, 2012: s.174). Bu kongredeki konuşmasında; devletin göstermesi gereken en önemli çabanın, yıllardan beri ihmalin en büyüğü olan, irfan yolunda yapılması gerektiğini belirtmiştir. Şimdiye kadar yürütülen öğretim programlarının, milletimizi geri bıraktığını, dolayısıyla bir Milli Eğitim Programı'ndan söz ederek ne eskinin boş inançlarına ne de yaratılış niteliklerimizle ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Batıdan ve Doğudan gelebilecek bütün etkilerden irak, milli karakterimiz ve tarihimizle uyumlu bir program olmasını istediğini belirtmiştir. Yani devlet için her şeyden önemlisinin eğitim olduğunu ve bunu yaparken de kendimize has bir öğretim programının olmasının önemini anlatmıştır (Aysal, 2005: s.268).

Atatürk, Türkiye Muallimler Birliği Kongresi üyelerine ithafen, 25 Ağustos 1924'te verilen ziyafette; öğretmenlerin üzerine düşen sorumluluğun ne denli fazla olduğunu belirtmiştir. Yeni neslin şekillenmesinde, çağdaş öğrenci ve öğretmenlerin yetişmesinde öğretmenin rolünün önemini vurgulamıştır. Atatürk'e göre; "Cumhuriyet, fikren, ilmen, fennen, bedenlen kuvvetli ve yüksek karakterli muhafızlar ister" ifadelerini kullanarak öğretmenlerin yetiştireceği öğrencilerin nasıl olması gerektiğini ortaya koymuştur (Bilir, 2011: s.233).

Türk milletinin çağdaş uygarlık seviyesine kavuşması amacıyla yapılan inkılaplar arasında, 1 Kasım 1928'de yeni Türk harflerinin kabul edilmesiyle tüm yurttaki hummalı bir çalışmaya girişilmiştir. "Millet Mektepleri", herkesin okuma ve yazma öğrenmek istemesi üzerine, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün çabalarıyla açılmıştır.

Mustafa Necati (Uğural) Bey'in Millî Eğitim Bakanlığı zamanlarında, açılışı gerçekleşen Millet Mekteplerinde (1 Ocak 1929), okuma-yazma bilenlere yeni harflerle okuma-yazma öğretmek amaçlanmıştır. Ayrıca, cahilliğe karşı verilen bu mücadele, 1932'de "Halk Evleri"nin kurulmasıyla yeni bir güç kazandığı da görülmüştür. Halk Evlerinin kuruluş amacı; halkı sadece okuryazarlıkta temel bilgilerde değil, kültürel, sosyal ve güzel sanatlar alanında da geliştirmek, ulusal değerleri çağdaş yöntemlerle zenginleştirmek ve Atatürk ilke ve inkılaplarını yaymak şeklinde açıklanmıştır.

Henüz Kurtuluş Savaşı'nın sona ermediği ve Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmadığı günlerde Anadolu'da bir yurt gezisine çıkan Atatürk halka; kazanılan zaferlerin öneminden ziyade eğitim alanında kazanılacak başarının bizi gerçek kurtuluşa ulaştıracağına olan inancından bahsetmiştir. Çünkü siyasi zaferler, ilim ve iktisadi zaferlerle taçlandırılabilir. Yani Atatürk, eğitime verdiği önemi her fırsatta dile getirmeye çalışmıştır (Aysal, 2005: s.268-270).

Bu süreçte, Şubat 1923'te yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde Mustafa Kemal eğitimle ilgili şu sözleri ifade etmiştir: "Çocuklarımıza öyle bir eğitim vermeliyiz ki ticaret, tarım ve sanat dünyasında ve bunların çalışma alanlarında yararlı olsunlar, etkili olsunlar, çalışkan olsunlar, yaratıcı birer organ olsunlar..." Yani; eğitimi çok çok kapsamlı bir şekilde ele alarak, bunun hem ilköğretim hem de ortaöğretim de uygulanmasının önemi aktaran cümlelerle konuşmasına devam etmiştir. Daha da detaylandırarak olursak; köy ilkokullarında geniş bahçelerin, ahır ve kümeslerin olması gerektiği belirtilmiştir. Bu yerlerin öğretmenlerin denetiminde, öğrenciler tarafından işletilmesi ve böylece çiftçilik çocuklara "amelî" olarak öğretilmesi gerektiği, yine; orta ve yüksek okulları bitiren erkek ve kız öğrenciler ve medrese mezunlarının ise köylere giderek en az bir yıl öğretmenlik yapmaları gerektiği belirtilmiştir (Akyüz, 1999: s.338). Aynı

yıl meclisin açılışında da Atatürk, “Eğitimi, ekonomik yaşamda başarı sağlayacak, işe dayalı ve üretici bir cihaz haline getirmek gerektiğini vurgulamıştır. Bu konuşmalardan da anlaşılacağı üzere Atatürk, teorik ve pratiğin iç içe olduğu, işe dayalı eğitimi temel edinen köy enstitülerinin tohumlarını o günlerde atmıştır (Yalçın, 2016: s.8).

2.3.1. Köy Muallim Mektepleri

Cumhuriyetin kurulduğu yıl ülkedeki ilkokul öğretmen sayısı 10.238 idi. Bu öğretmenleri aldıkları eğitim açısından incelendiğinde bu eğitimcilerin bir kısmının öğretmenlik mesleği açısından yeterli eğitimlerinin olmadıkları görülmüştür. Alan eğitimi açısından da bu eğitimcilerin yeterli olmadıkları bilinmektedir. Çünkü medreselerin alt sınıflarından ayrılan bu öğretmenler, iyi bir eğitim almamışlardır. Bu bağlamda gerek öğretmen kalitesinin yükseltilmesi ve gerekse ülkenin ihtiyaç duyduğu ilköğretim öğretmen sayısının artırılması için, cumhuriyet dönemi yöneticileri öğretmen eğitimi alanında yeniden yapılanmaya gitmişlerdir (Demircioğlu, 2008: s.225).

İlki 1868’de faaliyete başlayan ilk öğretmen okullarını bitiren öğrencilerin köylere gitmeye yanaşmamaları, gidenlerin de oradaki yaşantıya uyum sağlayamamaları, köy yaşantısına uygun öğretmen yetiştirme yolunda fikirler ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İkinci Meşrutiyet devrine kadar gelen bu düşünceler, Cumhuriyet döneminde ağırlık kazanmıştır. Dârülfünun öğretim elemanlarından Ali Haydar (Taner), 1924’te verdiği bir konferansta, köylerde hizmet sunacak öğretmen yetiştirmek için ayrı köy muallim mekteplerinin kurulmasını önermişti. Bu öneri, 1-20 Mayıs 1925 yılında Konya’da toplanan Maarif Müfettişleri Kongresi’nde hazırlanan raporda da ifade edilmiştir. John Dewey de bu düşüncüyü teyit eden öneri getirmiştir (Öztürk, 1998: s.61). Ayrıca kongrede pratik bir çözüm olarak mevcut imam hatip okullarından köylere öğretmen yetiştirmek üzere yararlanılmasının da yerinde olacağı kabul edilmiştir. Bu doğrultuda Mustafa Necat, Millî Eğitim Bakanlığına getirilmiştir (Türkoğlu, 2000: s.67).

Mustafa Necat, bu göreve gelir gelmez çalışmalara hız vermiştir. 1926’ da çıkarılan Maarif teşkilatına ile ilgili yasa ile öğretmen okulları; ilk muallim mektepleri ve köy muallim mektepleri olarak ikiye ayrılmıştır. Bu dönemde iki tane köy muallim mektebi açılmıştır. Bunlardan biri 1926 senesinde Kayseri’nin Zencidere köyünde diğeri ise 1927 yılında Denizli vilayetindedir. (Öztürk, 1998: s.61). Konunun önemine binaen; Mustafa Necati’nin TBMM’ de, 1927 yılı bakanlık bütçesi görüşmeleri esnasında yaptığı konuşma ve meclise sunduğu bilgiler, derinliği ve çapı dolayısıyla günümüz idarecileri için eğitim tarihi dersi niteliğinde olmuştur (Bilir, 2011: s.234). Bu tarihte bir taraftan niteliksiz öğretmen okulları lağvedilmiş, okul sayısı sınırlandırılmış, bir yandan da bu az sayıdaki öğretmen okullarının teşkilat, kadro ve bina konularında geliştirilmesine başlanmıştır. Bahsi geçen işler için parasal kaynak oluşturmak adına İl Özel İdareleri’nin gelirlerinden %10 hisse ayrılmasını öngören, "Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanun" tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. 22 Nisan 1926 tarihinde bu kanun tasarısı kabul edilmiştir. Böylece İl Özel İdareleri’nin gelirlerinin %10’u, Mustafa Necati Bey’in öğretmen yetiştirme politikasının mali kaynağını oluşturmuştur. Bu kaynaklarla, 1926’dan itibaren bazı öğretmen okulu binalarının yapımına başlanmıştır (Yıldız, 2001: s.17).

Diğer yandan köy muallim mekteplerinin öğrenim sürelerine bakıldığında; sürenin üç yıl olması, ilk iki yılın genel eğitim, son yılın ise öğrencilerin iki gruba bölünerek bir grubun köylere imam, bir grubun ise öğretmen olacak şekilde eğitim görmeleri kararlaştırılmıştır. Mustafa Necati’nin göreve başlamasının ardından toplamış olduğu üçüncü heyette, İlmiyede öğretmen okullarının yeterli hale getirilmesi, bu maksatla da okulların belli merkezlerde toplanması konuları kararlaştırılmıştır. Necati, Türkiye’nin mahrumiyet bölgelerindeki öğretmenlerin seve seve görev kabul etmelerini sağlayabilmek için öğretmen okullarının son sınıf öğrencilerine tek tek mektuplar yazmıştır (Başar, 2004: s. 199-201).

Öğretmenlerin daha donanımlı hale gelebilmeleri için, bu okullarda öğrenim görenlere, okul hekimi aracılığıyla sağlık, sağlık koruma, aşı, ilk yardım konularında temel bilgiler verilmiştir. 1933 senesine kadar faaliyet

gösteren bu kurumlarda “eğitim ve öğretimin iç içeliği” kavramı geçerli olmuştur (Atakul, 2004: s.4).

Köy muallim mekteplerine talebe seçilirken köy çocuğu olma zorunluluğu konmamış fakat mezuniyet sonrası köylerde beş sene muallimlik yapma şartı konulmuştur (Başar, 2004: s.199-201). Fakat bütün bu çabalara rağmen, sonuca baktığımızda bu okullarda istenilen başarı elde edilememiştir (Öztürk, 1998: s.63).

Kırby; köy muallim mekteplerini, şehir öğretmen okullarının yanında ucuz kuruluşlar sayılabilecek yapı, bakım ve ürünlerin kalitesi, güvenilebilirliği ve sayıları bakımından masraflı kuruluşlar olarak görmüştür. Yapılışları, öğretim ve deney kurumları olarak gereksindikleri araç gereç ve eleman bakımından, Denizli ve Zencidere ancak ağır ağır çoğaltılabilir, ama hiçbir zaman çok sayıda açılmazlardı. Batı örgütlenme modellerine göre kurulduklarından, en iyi koşullarla ancak 150 öğrenci barındırabilirlerdi. Üç yıllık bir öğrenim verildiğine göre, sınıfta kalma ve bu gibi nedenler de hesaba katılırsa, bunların her birinden her yıl elliden az köy öğretmeni çıkarabileceklerdir. Sonuç olarak, bu iki okulun, 35 bin Türk köyünü öğretmene kavuşturması için dört yüzyıl beklemesi gerekecektir ki bu da hiçbir öğretmenin ölmemesi ya da emekli olmaması koşuluyla sağlanabilecektir. Kırby'nin ortaya koyduğu bu sayısal hesaba göre, köy muallim mekteplerinin, köy öğretmeni ihtiyacını nicelik bakımından karşılaması olanaksızdır. Ona göre hükümet eğitim sorununu çözmek için başka yollara başvurmalıydı (Kırby, 2000: s.57-58).

1929 dünya ekonomik krizinin, dönemin hükümetini genel tasarruf çerçevesinde, eğitim harcamalarında da kısıntıya zorlaması önemli rol oynamıştır (Öztürk, 1998: s.63). Bu duruma ek olarak, tarım çalışmaları ve diğer uygulamalı derslerin, muallim ve diğer materyal eksikliğinden sebeple güçlendirilemediği de eklenince köy muallim mektepleri başarısızlıklarından ötürü kapatılmıştır (Karadağ, 2002: s.1506). Hasan Ali Yücel'e göre ise, bu okulların başarısızlığa uğramasında, ders araç gereçlerin yetersizliği gibi nedenlerin yanında yeterli ve nitelikli öğretmen bulunamayışı da önemli bir rol oynamıştır (Öztürk, 1998: s.63). (Öztürk, 1998: s.63). (Öztürk, 1998: s.63).

2.3.2. Köy Eğitmen Kursları

Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen açığı azalacağı yerde artmıştır. Maaşların yetersiz oluşu, ve düzenli karşılanamaması gibi sebepler pek çok öğretmenin mesleği bırakmasına neden olmuştur. 1928-1933 arasındaki beş yıllık zaman zarfında mesleklerini icra etmeyi bırakanların sayısı 4.565'e ulaşmıştır. Yapılan atamalarla ayrılanların boşluğu doldurulamamıştır. Bakıldığında bu dönemde 80-90 bin gibi öğretmene ihtiyaç duyulmuştur (Kocabaş, 2010: s. 210).

Sorunun kaynaklarından biri de şehirde yetişmiş ve eğitim almış ilköğretim öğretmenlerinin köye gitmek istememeleri ve bu gittikleri köylerde problem yaşamalarıdır. Şehir kültürüyle yetişmiş bu öğretmenler, köy ve kırsal kesim kültürüne uyum sağlayamamakta ve insanlarla iletişim problemi yaşamaktaydılar (Demircioğlu, 2008: s.225).

1932-33 Öğretim Yılında Maarif Vekili Dr. Reşit Galip, ilkokul öğretmeni yetiştirme meselesini tekrar ciddiyle ele almış ve özellikle nüfusun çoğunluğunu oluşturan köylerin öğretmen ihtiyacı üzerinde tekrar durmuştur. Bu amaçla “Köy İşleri Komisyonu” toplamıştır (Binbaşıoğlu, 2009: s.520). 19 Haziran 1933 tarihli Hâkimiyet-i Millîye gazetesinde yayınlanan bir demecinde bu komisyonlardan söz ederek: “Bir komisyonumuz, tüm millî eğitim kurumlarında gerek okulun kendi çatısı içinde gerek okulun çevresinde, “devrim eğitimi” hususunda neler yapılması gerekeceği ve neler yapılabileceği hususları üzerinde çalışmaktadır.” demiş ve devamında buradan elde edilecek sonuçlara göre de okulların öğretim programlarında gerekli değişikliklerin yapılacağını açıklamıştır (Uygun, 2013: s. 68-69). Bu komisyonda köyler için öğretmen yetiştirme yöntemlerinin arayışına girilmiştir. İlköğretim müfettişlerine köycülük kursları açmıştır. Hazırlanan rapor, daha sonraları köy öğretmen okullarının ve köy enstitülerinin kurulmasının yolunu açmıştır (Binbaşıoğlu, 2009: s.520). Yani köye göre öğretmen yetiştirme konusu konuşulmaya başlanmıştır (Bilir, 2011: s.235).

Dr. Reşit Galip'in köyleri kaldırmak adına ateşini yaktığı bu girişim kendisinin vefatından sonra 1935 senesinde Millî Eğitim Bakanlığı vazifesine getirilen Saffet Arıkan tarafından sürdürülmüştür. Saffet Arıkan ayrı bir köy

öğretmeni yetiştirilmesi üzerinde durmuş, bu duruma gerekçe olarak da şehir hayatına alışmış olan şehir çocuklarından yetiştirilmiş köy öğretmenlerinin köyde durmamaları, köyün sosyal hayatına uyum sağlayamamalarını göstermiştir.

Bu esnada Mustafa Kemal Atatürk; Muhafız Alayı Kumandanı İsmail Hakkı Tekçe'nin kendisine sunduğu öneriyi Saffet Arıkan'a iletmış ve öğretmen ihtiyacının Türk ordusunun yetiştirdiği çavuşlardan giderilebileceğini, bu konuda Saffet Arıkan'ın rahat olması gerektiğini ifade etmiştir. Atatürk, yüzlerce nefer arasında zekâlarıyla ön plana çıkan askerlerin, belirli süreyle açılan kurslarla bu iş için istifade edilebilecek elemanlar haline kolayca getirilebileceğini ve oluşacak bu kurslara, eğitim kursu denebileceğini aktarmıştır. İşte bu görüşler doğrultusunda zaten kendisi de bir asker olan Saffet Arıkan, Türk ordusunun bu potansiyelinden faydalanmaya karar vermiştir (Başar, 2004: s.328-329).

Yapılan Eğitim Şurası biter bitmez, Tonguç bakanlıktaki işlerini yeni atadığı başyardımcısı Ferit Oğuz Bayır'a bırakıp, ivedi olarak yurt gezisine çıkmıştır (Türkoğlu, 2000: s.163). Böylece Tonguç; Kayseri, Yozgat ve Çorum köylerinde bir inceleme gezisi yapmış, köylülerle, öğretmenlerle görüşmüştür. Özellikle Kayseri'den olumlu izlenimlerle dönmüştür. Gittiği köylerde askerliklerini onbaşı ve çavuş olarak yapmış köylülerden düşündükleri işe yatkın olanlar çıkıp çıkmayacağını araştırmıştır. Önce bir çekingenlik olmuş sonrasında gönüllü bir eski çavuş ve onbaşı çıkmıştır (Tonguç, 2007: s.181-183). Bu kurslarda görev alan eğitimciler, kendi köylerine gönderilerek, üç sınıflı ilkokullarda karma, iş eğitimine dayalı, uygulamalı öğretim yapmaya başlamışlardır (Karaman, 2003: s.1).

Eğitmen adayları, köy enstitülerinin ilk binalarının inşasında görev almışlardır. Kendi köylerine giden öğretmenler, buradaki çocukları üç yıl okutup mezun ederek yeni öğrenciler almak, köyde meydana gelen sağlık problemlerini kaymakamlığa bildirmek, köylüye modern tarım tekniklerini öğretmek ve akşam okulları ile yetişkinlere okuma-yazma, hesap ve yurttaşlık öğretmekle de sorumlu tutulmuşlardır (Aysal, 2005: s.272).

Bu süreçlerin üzerine, 03.08.1936 yılında köy öğretmenleri ve eğitimcileri yetiştirmek üzere Eskişehir ile Çifteler Çiftliğinde açılacak kursun talimatnamesi belirlenmiştir (BCA, MGMK, 1936: K. 143, G. 24, S.15).

Bu yasaya dayanılarak, Kızılçullu (İzmir), Çifteler (Eskişehir) ve Karaağaç (Edirne)'ta birer eğitim kursu açılmış, devamında Adapazarı-Arifeye, Kastamonu-Gölköy, Erzincan, Samsun-Akpınar ve Isparta-Gönen'de eğitim kursları açılmıştır (Atakul, 2008: s.5). Şunu da belirtmek gerekir ki, başlangıçta belirli illerde açılan eğitim kursları sonradan köy enstitüleri kurulunca onların bünyesinde faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Planlanan amaç şuydu; eğitim kurslarıyla öğretmen okullarının kuruluşları için otuzar bin lira mütedavil sermaye ve devlete ait araziden ihtiyaç kadarı verildiğinde beş altı yıl içinde masraflarını kendi üretimlerinden çıkararak var olabilecek hale getirmektir. Kırsal bölgedeki öğretmeni mesleğe başlamak için köyde okul binası kurulması, öğretmenin kalacağı yerin yapılması, öğrenci ile faaliyette bulunmak için okul tarlası verilmesi önerilmiştir. Ayrıca Ziraat Vekâleti ile iş birliğine gidilerek gerekli desteğin sağlanması gerekmiştir. Şehir ve kasabalardaki öğretmenlerin başarılarının zamlarıyla ödüllendirilmesi ve köy öğretmenin görevine başlandığındaki maaşının 20 lira olması da tavsiyeler arasında olmuştur (Koç, 2007:s. 66).

Eğitmen kurslarında görev alacak öğretmenlerin kadroları ile ilgili ise Mecliste bazı kararlar alınmıştır. Bu karara göre; 1936 mali yılı bütçesinin, kuraklıktan korunma ve köy kalkınma planlarının hazırlık ve tecrübe masrafları verilmek üzere, Çifteler çiftliğinde açılan köy kalkınma elemanı ve köy öğretmenleri yetiştirme kursunda aslı vazifeleri dışında ders vermeğe memur edilen ve kursun başladığı tarihten itibaren vazife alan ve bundan sonra da aynı şekilde vazife görecek öğretmenlere ait ilişik dokuz aylık kadronun tasdiki; Ziraat vekilliğinin 07.09.1936 tarih ve 1027/32109 sayılı tezkeresi ve maliye vekilliğinin 20.10.1936 tarih ve 4340 sayılı mütalaa namesi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 22.10.1936 toplantısında onanmıştır (BCA, KDB, 1936: K.69, G.84, S.11)

Yine Mecliste; Eskişehir Çifteler Çiftliğinde köy öğretmeni yetiştirmek üzere açılacak kursta çalışacak inşaat öğretmenin 1,5 aylık kadro tasdiki 22.07.1936 yılında onanmıştır (BCA, KDB, 1936: K. 67, G. 63, S. 5). 02.02.1937

yılında ise; inşaat mütehasşısı ve öğretmenlerine dair 7 aylık isimsiz kadronun tatbiki gerçekteleşmiştir (BCA, KDB, 1937: K.79, G. 88, S. 10). Verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere kadro tasdikleri için farklı farklı kararlar alınabilmiştir. Öğretmenler, 1,5 aydan 9 aya kadar çeşitli okullarda vazifelendirilerek kadroları tasdik edilmiştir.

Eğitmen kurslarında her 8-10 öğrenci bir grup olarak kabul edilmiş; bu gruptakilerin başına bir Öğretmen Okulu mezunu öğretmen, bir Yapı Usta Okulu mezunu inşaat öğretmeni, bir de Ziraat Okulu mezunu ziraat teknisyeni verilmiştir. Eğitmenlerin yetişmesi için gerekli önlemleri alan birer eğitim şefi bulunmuştur. Ayrıca her iki veya üç eğitmen grubu için de bir grup şefi seçilmiş, bu şeflerin amacı, kendilerine tayin edilen gruplardaki eğitmen adaylarını en iyi şekilde yetişmesini sağlamak olmuştur (Öztürk, 1998: s.70). Eğitimbaşılık denilen bu durum okul müdürünün önerisiyle bakanlıkça görevlendirilmiştir. Bu çalışma, yetiştirici ve yararlı bir çalışma olarak değerlendirilmiştir (Evren, 1998: s.97).

Eğitmen kurslarından olumlu sonuçların alınması üzerine, 11 Haziran 1937 yılında, bu uygulamaya bir devamlılık kazandırabilmek hem de resmi bir zemine oturabilmek amacıyla TBMM’de 3283 sayılı Köy Eğitmenleri Yasası çıkarılmıştır (Türkoğlu, 2000: s.128-129). Bu yasaya göre; köy eğitmenlerinin Milli Eğitim ve Tarım Bakanlıkları tarafından tarım işleri yaptırılmaya elverişli okul ve çiftliklerde açılan kurslarda eğitilebileceği ifade edilmiştir (Binbaşoğlu, 1993: s.25).

Eğitmenli okullarda öğrencilerin el yazıları, öğretim programında istenen yazı tekniğine uygun olmuştur. Bu yazıların %65’i okunaklı ve güzel olmuş, eğitmenlerin çoğu kurslarda kendilerine gösterilen öğretim yöntemlerini başarıyla uygulamış, derslerini ellerine verilen kılavuza uygun olarak yapmışlardır. Neticede başarılı eğitmen sayısı %60’ın altına düşmemiştir. Köyde yeni okulu açarken gerekli araç gereçleri sağlayarak, okulu işletmek için kendi evlerinden soba vb. eşya getirerek; birçok aracı ve tesisi kendileri yaparak ya da evlerinin bir köşesini okul için ayırarak işe başlamışlardır. Eğitmenler, öğrenci devamına da önem vererek, kız ve erkeklerin okula gelmesini, ana babanın bu yönde bilinçlenmesini sağlamışlardır (Türkoğlu, 2000: s.470).

İsmet İnönü, Cumhurbaşkanı olduktan kısa süre sonra Kastamonu Gököy Eğitmen kursuna yaptığı gezide şu soruyu sormuştur: “Bir şey öğrenmek istiyorum. Öğretim bir marifet bir sanattır. Yedi aylık bir kurstan sonra bu köy delikanlıları bari okutma yazdırma, ders verme işini becerebiliyorlar mı?” Cevap olarak Süleyman Edip Balkır (Gököy Eğitmen Kursu Müdürü): “Bu alanda onları adamakıllı pişirmek için etkili olanaklar var. Ders uygulamaları sırasında her eğitmen adayına ‘Öğretim Kılavuzu’ verilir. Bu kılavuzlar, derslerin nasıl işleneceğini gösterirler...”(Balkır, 1998: s. 88). Bu cümleler de eğitimin iyi bir şekilde yürütüldüğünü göstermesi adına önemlidir.

Bahri Köseoğlu, Lâdik’te açılan eğitmen kursları ile ilgili şu sözleri söylemiştir:

1935-1939 seneleri arasında eğitmenli olarak kuruldu. Bu okulun kuruluşu ilk defa kendi köyümde kuruldu. Bir dönem eğitmen yetiştirdi. Askerde onbaşı çavuş olan okuma yazma bilen, o dönem okuma yazma oranı %25-30’larda belki daha düşük... Benim köyümün muhtarlığı heyeti ihtiyat askerleri köy muhtar mühürü ne denir mütekallife yani zorlama şahısların birine veriliyor bu okul devam ederken askere alındıkları için bu adamlar kaymakamlığa bir dilekçe yazıyor biz köyümüzde okul istemiyoruz. Kaymakamlık bunu Ankara’ya bildiriyor. İki üç ay sonra okulun buradan Ladik’e aktarılmasına karar veriliyor. 1945 Nisan mayıs aylarında İkinci Dünya Savaşı bitince ihtiyatlar gereği askerliği bitince askerliği bitiyor köyümüze geliyor muhtar diyor ki –hani burada bizim okul vardı.? Onlarda diyor ki falan falanlar dilekçe vermiş aynı heyet kaymakamlığa geliyor kaymakam diyor ki: -geçmiş ola Ankara pilot okulunuzu Ladik’e aldı (Köseoğlu, 2016: Kişisel Görüşme).

Sonuç olarak; köy eğitim kursları 1946 senesine kadar çeşitli yerlerde açılarak sürecine devam etmiş ve 8,675 eğitimci yetiştirmiştir (Kapluhan, 2012: s.184).

2.3.3. Köy Öğretmen Okulları

Köy eğitim kursları, bundan sonraki yıllarda başarıyla faaliyet göstermiş; bunların bir kısmının yanı başına birer köy öğretmen okulu açılmıştır. Bu okullar, İzmir Kızılçullu ve Eskişehir Çifteler Mahmudiye’de açılmıştır. Maarif Vekâleti, 1938-1939 öğretim yılı başında Edirne Karaağaçta açtığı okulla köy öğretmen okullarının sayısını üçe çıkarmıştır.

Köy öğretmen okullarını inceleyecek olursak, 1937-1938 eğitim-öğretim yılı başında, köy öğretmen okullarına ikişer adet öğretmen ile dört-beş adet uygulama öğretmeni atanmış, iki okuldaki toplam öğretmen sayısı sadece on iki olmuştur. Bu sayı, 1938-1939’da yirmi beşe çıkmıştır. Bunlardan yalnız biri kadın olmuştur. 1942 yılına gelindiğinde ise Kızılçullu’da öğretmenlerin sayısı 28’e, usta öğretmenlerin sayısı da beşe çıkmıştır.

Bu okullarda herhangi bir müfredat programı olmamış, bakanlığın gönderdiği emire göre, genel kültür derslerinde ortaokul, lise ve öğretmen okullarının müfredat programlarından faydalanılmıştır. Dolayısıyla her okul, ayrı program ve ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermiştir. Kirby’nin de ifade ettiği gibi, bu durum okullar arası eğitim, öğretim ve uygulamalar bakımından farklılıklara neden olmuştur.

Öğrenciler için çalışma saatlerine bakıldığında; sabah ve akşam etütleri dışında, günde 4 saat genel bilgi, 4 saat tarım ve teknik olmak üzere 8 saat, haftalık toplam 44 saat olarak belirlenmiştir. Bu okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri yaz aylarında da devam etmiştir.

Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu’nda; yıl içerisinde öğrencilere not bildirilmemiş, karne verilmemiştir. Ancak not durumu iyi olmayanlar, her devrede öğretmenlerin okul yönetimine verdikleri not ve yazılara göre, müdür tarafından çağırılmış, zayıf oldukları derslere daha çok çalışmaları konusunda uyarılmış, sonucunda ise öğrencilerin sınıf geçmelerine öğretmenler kurulu karar vermiştir (Öztürk, 1998: s.73-76).

Eskişehir Çiftelerde ise okulun su ihtiyacının giderilmesi için 75 tonluk bir su deposu yaptırılmıştır. Okulun bahçesi geniş ve tarımsal çalışmalara fazlasıyla elverişli olduğundan bu alanda önemli işler yapılmış, bahçenin çeşitli yerlerine 2000 kadar fidan dikilmiş, büyükçe bir park yapılmıştır (Koç, 2007:s. 178).

Nihayet 1940 yılında köy enstitüleri kanunuyla bu okullar, köy enstitülerine dönüşmüştür (Öztürk, 1998: s. 73).

3. Sonuç

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki nüfusun %80’nin kırsal kesimde yaşadığı düşünüldüğünde eğitime yönelik ihtiyacın daha çok nerede olması gerektiği de kendisini göstermektedir. Fakat birçok sebepten dolayı kırsal yerleşimdeki öğretmen eksikliği bir türlü kapatılamamaktadır. 1848 yılında öğretmen yetiştiren Darülmüallimin mekteplerinin açılması akabinde Darülmüallimat adıyla kız öğretmen okullarının açılmasıyla devam eden süreç kendisini yenileyerek devam etmiştir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde ortaya konulan sayısal veriler ise bu yapılan çalışmaların öğretmen ihtiyacını karşılamaktan çok uzak olduğu çok daha önemli çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya koyuyordu. Bu doğrultuda Ahmet Tevfik, Mustafa Nejat gibi önderlerin fikirleriyle yoğrulmuş sistem İlk Müallim Mektepleri, Köy Müallim Mektepleri, Köy Eğitim Kursları, Köy Öğretmen Okulları şeklinde değişerek dönüşerek Köy Enstitülerinin temelini oluşturmasında büyük rol oynayacaktır.

Kaynakça

Akdemir, A. S., “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Sorunları ve Tarihiçesi”, *Turkish-Studies*, Ankara 2013, ss. 17-19.

- Akyüz, Y., *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*, Alfa Yayınları, İstanbul 1999..
- Arıbaş, S., vd., *Türk Eğitim Tarihi*, Lisans Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Atakul, S., “Köy Enstitüleri'nin Kuruluşu”, *Kalem Eğitim Bilimleri Dergisi*, Ankara 2008, S. 1.
- Aysal, N., “Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri”, *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara 2005, ss. 268-278.
- Babahan, A., “Bir Sosyal Politika Projesi Olarak Köy Enstitüleri”, *Alternatif Politika*, Eylül 2009, C. 1, S.2, ss. 204-216.
- Balkır, S., *Eski Bir Öğretmenin Anıları*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 1998.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri, *Kararlar Daire Başkanlığı Katoloğu (1928-)*.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri, *Millî Eğitim Bakanlığı Katoloğu*.
- Basgöz, İ., *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1995.
- Bilir, A., “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirmenin Tarihsel Evrimi ve İstihdam Politikaları”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Ankara 2011, C. 44, S. 2, ss. 233-235.
- Binbaşıoğlu, C., *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2009.
- Binbaşıoğlu, C., *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri Tarihsel Bir Çerçeve*, Dikili Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 1993.
- Ekinci, N., *Sanayileşme Ve Uluslaşma Sürecinde Toprak Reformundan Köy Enstitülerine Türkiye (1923-1950)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1967.
- Evren, N., *Köy Enstitüleri neydi, ne değildi*, Güldiken Yayınları, Ankara 1998.
- Gökçora, İ. H., “Kulluktan Özgür Bireye: Üretken Eğitim ve Aydınlanma Yolunda Köy Enstitüleri”, *Üniversite-Toplum*, 2003, ss. 1-5.
- Karadağ, G., “Köy Enstitülerinde Tarih Eğitimi”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara 2002, S.22, ss. 174-188.
- Karaman, S., “63. Kuruluş yılında Köy Enstitüleri”, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, Haziran 2003, C. 3, S. 2.
- Kırby, F., *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, Güldiken Yayınları, Ankara 2000.
- Kocabaş, K., “Köy Enstitüleri Düşüncesini, Eylemini Günümüze Taşımak...”, 2010, S.3, www.deuhyoedergi.org (12.02.2016).
- Kocabaş, K., “Köy Enstitüleri Kazanımları Üzerinden Günümüzü Konuşabilmek”, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Günümüze Dil, Kültür, Eğitim*, Ankara 2007, ss. 477-563.
- Öztürk, C., *Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*, Marmara Üniversitesi Atatürk Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1998.
- Şeren, M., “Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara 2008, C. 28, S.1, ss. 207-220.
- Tonguç, E., *Bir Eğitim Devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç Yaşamı, Öğretisi, Eylemi*, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir 2007.

Türkoğlu, P., *Tonguç ve Enstitüleri*, Türkiye İř Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000.

Uygun, S., “Bir Toplumsal İnşa Aracı Olarak Köy Enstitüleri ve Algısı”, *Eğitim-đretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Temmuz 2013, S. 26, ss. 68-71.

Yıldız, K., *Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç*, Güldikeni Yayınları, Ankara 2001.

Yalçın, G., “Cumhuriyet’in Tek ve çok Partili Dönemleri Arasında Kalan Devrimci Atılımı: Köy Enstitüleri”, www.koyenstitulerieğitim.org, (13.02.2016), ss. 2-8.

• NOT: Bu makale 2018 yılında yüksek lisans tezinden derlenmiştir.

